

Monitor jezelf in 5 stappen

Oberon, 2010

In dit document geven we een korte handleiding voor het inrichten van een eigen monitor (ofwel voor het doorlopen van de cyclus van opbrengstgericht werken). Dit stappenplan sluit aan bij de gebruikelijke pdca beleidscyclus (plan, do, check, act): stap 1 en 2 van het stappenplan vallen binnen het **Plan**, stap 3 en 4 binnen de **Check** en in stap 5 kijkt u naar de **Acties** die verder nodig zijn.

Vijf stappen

Hieronder beschrijven we vijf stappen voor het inrichten van een eigen monitor:

1. Stel jezelf een doel
2. Maak een plan voor gegevensverzameling
3. Verzamel gegevens
4. Analyseer de gegevens
5. Trek conclusies en stel vervolgstappen op

1. Stel jezelf een doel

Monitoring begint bij het bepalen van uw doelen. Wat wilt u precies bereiken? Liggen de doelen op het gebied van taal? Of ook op het gebied van rekenen? Zijn er wellicht ook nog andere doelen (bijvoorbeeld op sociaal-emotioneel gebied)? Onderschat het belang van deze eerste stap niet. Doelen geven richting en focus, zowel aan de invulling en uitvoering van de verlengde leertijd als aan de evaluatie ervan.

Doelen stel je bij voorkeur SMART op:

- Specifiek:** Houd het doel niet algemeen ('betere leerprestaties'), maar spits het toe ("Leerlingen met een E-score op Begrijpend lezen scoren na de zomer ten minste een D").
- Meetbaar:** Zorg dat te controleren is of het doel is bereikt. Wat ga je meten en bij welke score ben je tevreden?
- Acceptabel:** Is het doel acceptabel voor de doelgroep en het management? En is het doel ook bij iedereen bekend?
- Realistisch:** Leg de lat niet te hoog, maar ook niet te laag. Combineer ambitie met realisme. Om een realistisch doel te kunnen stellen, is het nodig dat u weet wat de realiteit is. Weet u welke scores uw leerlingen nu halen? Als referentie kunt u ook gebruik maken van het landelijk gemiddelde.
- Tijdgebonden:** Leg vast wanneer je het doel bereikt wilt hebben.

Er zijn verschillende typen doelen die gericht zijn op het verbeteren van leerprestaties:

<i>Concreet doel</i>	Dit doel geeft aan welke vaardigheden leerlingen op een bepaald moment dienen te hebben. "Aan het eind van het schooljaar halen alle leerlingen uit groep 6 tenminste een vaardigheidsscore ... op Begrijpend lezen."
<i>Voortgangdoel</i>	Een voortgangdoel houdt rekening met het beginniveau van leerlingen. "Aan het eind van het schooljaar halen alle leerlingen op het onderdeel Rekenen/Wiskunde een vaardigheidsscore die tenminste ... punten hoger is dan hun vaardigheidsscore op de LOVS toets Rekenen/Wiskunde aan het begin van het jaar."

<i>Vergelijkingsdoel</i>	Leerlingen die deelnemen aan onderwijstijdverlenging zijn vaak leerlingen die slecht meekomen in hun eigen klas of die landelijk gezien slechte scores halen. U kunt een doel stellen dat uw OTV-leerlingen met een andere groep vergelijkt, zoals met andere leerlingen uit dezelfde klas, of met 'de landelijk gemiddelde leerling'. Bijvoorbeeld: "De gemiddelde vaardigheidsscore op het onderdeel Begrijpend lezen van de Entreetoets van leerlingen die hebben deelgenomen aan onderwijstijdverlenging is minimaal gelijk aan de gemiddelde vaardigheidsscore van hun klasgenoten." Let wel, bij een vergelijkingsdoel is het van belang dat de groepen die u vergelijkt dezelfde toets maken. U kunt uw leerlingen gemakkelijk met landelijke leerlingen vergelijken door een genormeerde toets af te nemen. De norm is gebaseerd op het landelijk gemiddelde. U gebruikt dan bijvoorbeeld de A-E, I-IV of percentielscores van uw leerlingen.
<i>Vergelijkend voortgangdoel</i>	Een vergelijkend voortgangdoel combineert de twee bovenstaande doelen. U houdt rekening met het beginniveau van de OTV-leerlingen en met het verschil tussen deze leerlingen en hun klasgenoten of de landelijke leerlingen. "Na een schooljaar OTV is het verschil in score op Rekenen/Wiskunde tussen de OTV-leerlingen en de landelijke leerlingen gehalveerd ten opzichte van de LOVS medietoets."

2. Maak een plan voor gegevensverzameling

Dat de doelen van OTV-scholen sterk uiteen lopen, betekent dat ieder project of iedere school in feite zijn eigen monitor kent met zijn eigen toetsen. Bepaal welke gegevens er nodig zijn om te controleren of een doel bereikt is. Het kan zijn dat naar aanleiding hiervan een enkel doel moet worden aangepast omdat het niet aan de eis "meetbaar" blijkt te voldoen. Overigens hoeft gegevensverzameling niet uitsluitend te bestaan uit het afnemen van landelijk genormeerde toetsen. Ook methodegebonden toetsen of evaluatieformulieren (voor ouders en/of leerlingen) kunnen in een monitor worden meegenomen, als deze gegevens opleveren die aansluiten bij de doelen die u heeft geformuleerd.

Wees vooral **selectief**: verzamel alleen gegevens die u echt nodig heeft voor het evalueren van uw doelen en neem niet meer toetsen af dan nodig. Toetsen is geen doel op zich. Immers: *van alleen wegen wordt het varken niet vetter!*

U kunt ervoor kiezen om precies te toetsen wat tijdens de OTV is behandeld. Bijvoorbeeld: tijdens de verlengde schooldag is de spelling van 20 woorden behandeld en na afloop worden die 20 woorden getoetst. Zo'n toets wordt een *beheersingstoets* genoemd. In principe wordt van de leerlingen verlangd dat ze na de OTV alle 20 woorden goed kunnen spellen. Om de bredere ontwikkeling zichtbaar te maken en om vast te stellen hoe leerlingen presteren ten opzichte van elkaar en van andere leerlingen in het land, is een ander type toets nodig: een *vaardigheidstoets*. De Cito LOVS toetsen zijn vaardigheidstoetsen. Een duidelijk verschil met de eerder genoemde beheersingstoetsen is dat het bij deze toetsen niet de bedoeling is dat alle leerlingen alle vragen goed beantwoorden, want dan zouden de verschillen tussen leerlingen in vaardigheidsniveau niet zichtbaar zijn.

Extra toetsen?

Als u vaker dan op de reguliere toetsmomenten (medio en eind) Cito LOVS toetsen wilt afnemen bij (een deel van) uw leerlingen, kunt u ervoor kiezen om de 'speciale leerlingen toetsen' te gebruiken. Deze zijn in principe ontwikkeld voor het speciaal onderwijs, maar de vaardigheidsscores zijn vergelijkbaar met die van de gewone LOVS-toetsen. Het voordeel van deze toetsen is dat ze andere opgaven bevatten.

3. Verzamel gegevens

Maak goede afspraken binnen de school over de toetsen die worden afgenomen en bij welke leerlingen deze worden afgenomen. Indien u voortgangdoelen heeft opgesteld ('Leerlingen gaan tijdens het schooljaar minstens ... punten omhoog in hun vaardigheidsscore op Begrijpend Lezen'), is het van groot belang dat u zowel het beginniveau van een leerling (de eindversie van vorig jaar of een medioversie van dit jaar) als het eindniveau van de leerling in beeld heeft.

4. Analyseer de gegevens

Verwerk de gegevens en kijk wat ze u vertellen. Houd hierbij steeds in de gaten van welke leerlingen u gegevens beschikbaar heeft. Zijn de toetsen aan het begin en het eind van het schooljaar door dezelfde leerlingen gemaakt? Als dit niet het geval is, is bijvoorbeeld een voortgangdoel moeilijk te controleren.

Uw digitale leerlingvolgsysteem of schooladministratiesysteem kan behulpzaam zijn bij het analyseren van resultaten van de Cito LOVS toetsen. Toetsresultaten kunnen hierin worden weergegeven in tabellen of grafieken. Vaak is het ook mogelijk om groepen leerlingen aan te maken en die met elkaar te vergelijken (bijvoorbeeld OTV-leerlingen en andere leerlingen).

Hieronder noemen we enkele analysemodellen die u kunt gebruiken. Per administratiesysteem is de benaming en inhoud van de grafieken of tabellen steeds iets anders. Kijk dus goed wat in uw situatie de meeste informatie oplevert en neem de tijd om hier een beetje mee te spelen en verschillende varianten uit te proberen.

"It is common sense to take a method and try it. If it fails, admit it frankly and try another. But above all try something"

Franklin D. Roosevelt

- Dwarsdoorsnede: hierin kunt u zien welke resultaten uw groepen behalen op de verschillende leerdomeinen. Een dwarsdoorsnede is een momentopname.
- Vaardigheidsgroei: geeft de groei in vaardigheidsscore weer van individuele leerlingen tussen twee meetmomenten.
- Trendanalyse: geeft gemiddelde toetsscores van een bepaalde toets weer voor verschillende jaargroepen (bijvoorbeeld: de huidige groep 5 in vergelijking tot de groepen 5 in voorgaande jaren) of voor leerlinggroepen (bijvoorbeeld: de resultaten van dezelfde groep leerlingen in voorgaande jaren).
- Groepsanalyse: geeft weer hoe één leerlinggroep zich heeft ontwikkeld op verschillende leerdomeinen tegelijk.
- Niveaugrafieken: laat zien hoe uw leerlingen presteren ten opzichte van landelijk gemiddeld. (Vaak beschikbaar voor meerdere schooljaren, toetsen en/of groepen leerlingen.)

Voor een meer praktische instructie verwijzen wij u naar de handleiding van uw eigen administratiesysteem.

5. Trek conclusies en stel vervolgstappen op

Wat is de uitkomst van de analyse? Zijn uw doelen bereikt? Zo ja: kunt u de lat voor volgend jaar hoger leggen? Zo nee, hoe komt dit en hoe kunt u de volgende periode tegenvallende resultaten voorkomen?

Stel uzelf altijd de vraag **waardoor** het komt dat uw doelen wel of niet zijn bereikt. Welke factoren zijn daarop van invloed (geweest)? Het is zinvol om in teamverband het gesprek hierover aan te gaan. Welke elementen hebben ertoe bijgedragen dat de doelen zijn behaald? Of: wat zijn volgens de (betrokken) teamleden oorzaken van het niet behalen van de doelen? Welke concrete interventies zet u in om de resultaten te verbeteren?

Op basis van deze bevindingen formuleert u nieuwe doelen voor de volgende periode.